

Sent í samráðsgátt

Reykjavík, 24. febrúar 2023

Matvælaráðuneytið
Skrifstofa landbúnaðar

Efni: Umsögn um drög að þingsályktunartillögu um landbúnaðarstefnu til ársins 2040, mál nr. 30/2023.

Bændasamtökin hafa lengi kallað eftir því að ríkisvaldið setji fram stefnu sína í landbúnaðarmálum og ber því að fagna að slík stefna hafi nú litið dagsins ljós. Samtökin geta jafnframt tekið undir öll þau meginmarkmið sem sett eru fram í stefnunni í liðum a.-o.

Í þingmálaskrá ríkisstjórnarinnar frá 9. desember sl. segir eftirfarandi:

Tillaga til þingsályktunar um Landbúnaðarstefnu Íslands. Með landbúnaðarstefnunni er ætlunin að skapa skýrari sýn og áherslur fyrir landbúnað. Grundvöllur hennar er skýrslan Landbúnaðarstefnan Ræktum Ísland! Landbúnaður á 21. öld. Með stefnunni er hugað að umgjörð landbúnaðar í heild og er henni ætlað að liggja til grundvallar við endurskoðun búvörusamninga árið 2023 og síðar.

Nokkur meginatriði

Ljóst má vera að Matvælaráðuneytið er með stefnunni að boða margföldun ríkisframlaga til íslensk landbúnaðar í formi beins stuðnings/niðurgreiðslna til framleiðenda, aukinna framlaga til uppbyggingar og eflingar innviða, nýsköpunar og þróunar, rannsókna og menntunar. Bændasamtökin fagna þeirri stefnubreytingu ráðuneytisins heilshugar og treysta því að málið njóti fulls stuðnings ríkisstjórnarinnar. Enda grundvallaratriði þannig að hægt sé að ná markmiðum landbúnaðarstefnunnar að allar þær aðgerðir sem þar eru boðaðar verði að fullu fjármagnaðar af ríkisvaldinu.

Bændasamtökin fagna því jafnframt að með stefnunni, sem gildir til ársins 2040, er tekinn af allur vafi um það markmið ríkisvaldsins að tryggja starfsskilyrði íslensks landbúnaðar bæði í núinu og til framtíðar þannig að greinin bæði vaxi og dafni og sé undirstaða fæðuöryggis á Íslandi. Samtökin fagna þessu markmiði eindregið enda sé með því alfarið tekið fyrir að teknar séu illa ígrundaðar ákvarðanir á borð við einhliða niðurfellingu tolla líkt og Alþingi gerði í júní sl. Tollvernd er í dag eitt af starfsskilyrðum íslensk landbúnaðar og því gefur auga leið að einhliða niðurfelling tolla án jafngilda mótvægisáðgerða eru með öllu ótækar enda kippir slíkt með öllu stoðum undan íslenskum landbúnaði.

Eins og fram hefur komið þá er landbúnaðarstefnan kynnt af ríkisstjórn sem nokkurskonar yfirkröfugerð ríkisvaldsins við endurskoðun búvörusamninga og gerð nýrra búvörusamninga fyrir árin 2026-2040. Samkvæmt íslenskum lögum þá eru það Bændasamtök Íslands sem halda á samningsumboði bænda við gerð búvörusamninga. Með landbúnaðarstefnu þessari eru boðaðar grundvallarbreytingar á stuðningskerfi landbúnaðar auk þess sem kynnt eru til

sögunnar hin ýmsu verkefni sem enn eru óutfærð og ófjármögnuð. Samtökin gera því þann almenna fyrirvara við landbúnaðarstefnuna að hún gefi gott yfirlit yfir áherslur ríkisvaldsins í komandi samningaviðræðum ríkisvaldsins við bændur en stefnan geti hins vegar aldrei orðið annað en kröfugerð þar sem búvörusamningar byggja á virkum samningaviðræðum ríkis og bænda. Það er því ekki ætlun Bændasamtakanna að rekja afstöðu sína til landbúnaðarstefnunnar í löngu máli þar sem samningaviðræður byggja á samtali um ótal atriði sem sértæk eru fyrir hverja búgrein auk þess sem slíkt samtal mótast að miklu leiti á því hvar samningafletirnir liggja hverju sinni.

Aðgerðaáætlun

Bændasamtökin telja rétt að setja fram eftirfarandi aðgerðaáætlun í 10 liðum en þær aðgerðir sem hér eru raktar eru allar grunnforsendur þess að ná megi tilsettum meginmarkmiðum landbúnaðarstefnunnar. Þá er í öllum tilfellum um að ræða aðgerðir sem þegar hafa verið til umræðu eða undirbúningur að einhverju leiti hafinn þannig að hægt er að hrinda þeim í framkvæmd á allra næstu mánuðum:

1) Samstarfsnefnd.

Virkt samtal milli Matvælaráðuneytisins, Bændasamtaka Íslands og eftir atvikum annarra ráðuneyta og stofnana eru grunnforsenda framþróunar í íslenskum landbúnaði. Bændasamtökin fara með hagsmuni meginþorra framleiðenda í landbúnaði í öllum helstu matvælaframleiðslugreinum í íslenskum landbúnaði. Samtökin eru þannig ein af stærstu og öflugustu félagasamtökum landsins með beina tengingu við grasrótina og alla helstu hagaðila. Bændasamtökin leggja til að sett verði á fót samstarfsnefnd um samskipti ríkis og bænda, að fordæmi svokallaðrar Jónsmessunefndar sem hefur slíkt hlutverk varðandi samskipti ríkis og sveitarfélaga. Tilgangur samstarfsnefndarinnar verði að auka traust og formfestu í samskiptum ríkis og bænda, bæta stjórnábyrgðun hins opinbera og efla gagnkvæman skilning á viðfangsefnum og þörfum hvors aðila fyrir sig. Nefndin hafi jafnframt það hlutverk að fara yfir einstök mál sem til hennar er vísað og hafi frumkvæði að því að taka upp mál sem varði bættu verkferla og samskipti innan stjórnábyrgðunnar varðandi málefni bænda. Er þessi aðgerð ekki hvað síst mikilvæg vegna þess, eins og landbúnaðarstefna þessi ber með sér, að landbúnaður er víðtæk starfsemi sem nær inn á málefnasvið margra ráðuneyta.

2) Hagtölugrunnur

Innan tveggja ára verði lokið því verkefni að koma á sameiginlegum hagtölugrunni um öll þau atriði er áhrif hafa á íslenskan landbúnað, en slíkur grunnur er forsenda þess að hægt sé að eiga samtöl á sameiginlegum grunni um þær breytingar sem boðaðar eru af hálfu ríkisins með stefnunni á stuðningskerfi landbúnaðar.

3) Tryggingamál bænda

Innan tveggja ára verði Bjargráðasjóður orðinn hluti af Náttúruhamfaratryggingu Íslands og sjóðurinn veiti tryggingavernd vegna áfalla í landbúnaði sem ekki er hægt að tryggja hjá íslenskum tryggingafélögum. Tryggingasjóðurinn starfi með bakábyrgð ríkissjóðs þannig að ávallt sé ljóst að tjón séu bætt að fullu í samræmi við skilmála hverju sinni.

4) Fjármögnunarpak búvörusamninga verði afnumið

Við endurskoðun búvörusamninga á árinu 2023 er óhjákvæmilegt, eigi landbúnaðarstefnan að ná fram að ganga, að gera breytingar á samningunum þess efnis

að með aukinni framleiðslu fylgi samhliða auknir fjármunir úr ríkissjóði inn í búvörusamningana. Sama á við um fjárfestingar- og nýliðunarstuðning en eðli slíkra styrkja er með þeim hætti að tilgangi þeirra er ekki náð þegar mjög takmarkaðir fjármunir eru til skiptanna. Slíkt hamlar nýliðun og tæknivæðingu atvinnugreinarinnar. Í þessu samhengi verður að gæta jafnræðis milli atvinnugreina og má þar m.a. vísa til endurgreiðsla virðisaukaskatts vegna erlendrar kvikmyndaframleiðslu á Íslandi.

5) Einföldun regluverks

Stofnaður verði starfshópur á vegum matvælaráðuneytisins með aðkomu Bændasamtakanna og annarra hagaðila sem hafi það markmið að ráðast í einföldun regluverks í landbúnaði með hagsmuni íslensk landbúnaðar að leiðarljósi. Auk þess verði markmið landbúnaðarstefnunnar höfð að leiðarljósi í þessari vinnu. Verkefninu verði lokið haust 2023 og lagt fram sem frumvarp á haustþingi 2023.

6) Evrópureglugerðir, breytt verklag

Þegar í stað verði verklagi við innleiðingu Evrópuregla breytt og allt það regluverk sem innleitt hefur verið í íslenskan rétt yfirfarið með það að markmiði að opna alla möguleika sem þar eru til staðar til aðlögunar að íslenskum aðstæðum. Um er að ræða grundvallaratriði varðandi samkeppnishæfni íslensk landbúnaðar. Efla verður matvælaráðuneytið þannig að tæknilegar útfærslur á innleiðingu Evrópureglna eigi sér stað innan ráðuneytisins en ekki hjá undirstofnunum. Breytt verklag verði innleitt á vormánuðum 2023 og yfirferð þegar innleidds regluverks verði lokið fyrir mitt ár 2024.

7) Landbúnaðarland

Þegar í stað verði gripið til aðgerða á grundvelli þjóðaröryggis til að tryggja ræktunarland og annað landbúnaðarland til landbúnaðarnota. Ábyrgðin liggja hjá sveitarfélögum og ríkinu um að tryggja framboð lóða til matvælaframleiðslu og flokka landbúnaðarland. Þá verði eigendastefna ríkisins um ríkisjarðir uppfærð með það að markmiði að landbúnaðarnot slíkra jarða séu í forgangi auk þess sem skoðaðir verði möguleikar ríkisins til jákvæðra hvata þannig að slíku markmiði sé náð.

8) Lífrænn úrgangur og áburðarframleiðsla

Stjórnvöld stuðli þegar í stað að samstarfsvettvangi um fjárfestingu, rannsóknir og þróun til endurnýtingar alls lífræns úrgangs sem til fellur á Íslandi sem verði nýttur til framleiðslu innlends tilbúins áburðar til landbúnaðarnota. Ísland hefur allt til að bera til að vera leiðandi á þessu sviði auk þess sem slík endurnýting myndi leiða til sjálfbærni Íslands varðandi áburðarþörf. Mikilvægt er að slíkur samstarfsvettvangur verði stofnaður á allra næstu vikum.

9) Upprunamerkingar verði lögbundnar

Framleiðendur verði skyldaðir til að upprunamerkja innlendar landbúnaðarvörur með upprunamerkinu Íslenskt staðfest. Samhliða verði skoðaður sá möguleiki að færa eftirlit með upprunamerkingum til Neytendastofu sem fái fjármagn og mannafla til eftirlits og skýrar og virkar heimildir til viðbragða.

10) Umhverfis- og loftslagsmál.

Bændasamtök Íslands taka fagnandi allri umræðu um umhverfis- og loftslagsmál í víðu samhengi enda samþykkti Búnaðarþing árið 2020 metnaðarfulla umhverfisstefnu landbúnaðarins til ársins 2030. Ríkisstjórn Íslands er í kjörstöðu til að tryggja íslenskum landbúnaði forystusæti á heimsvísu í umhverfis- og loftslagsmálum sem ná

má með virkri samvinnu við Bændasamtökin og þar með grasrótina þ.e. íslenska bændur og aðra hagaðila.

- Bændasamtök Íslands geta til að mynda, fáist til þess fjármunir frá ríkinu, byggt upp á skömmum tíma loftslagsbókhald landbúnaðarins sem byggir á rauntölum.
- Samtökin skynja aukinn vilja hjá stjórnvöldum til að innleiða jákvæða hvata varðandi breyttar áherslur í loftslagsmálum og ber að fagna því enda er slíkt grundvöllur þess að hægt sé að innleiða í íslenskan landbúnað áform á þessu sviði. Felur þetta m.a. í sér innleiðingu á nýrri tækni og aðferðum sem ekki eru fjárhagslega samkeppnishæfar við núverandi tækni og aðferðir og því nauðsynlegt að tilheyrandi fjármunir fylgi aðgerðum ríkisvaldsins á þessu sviði. Dæmi um jákvæða hvata gæti verið að fella niður aðflutningsgjöld af tækjum og búnaði sem eru til að mynda rafmagns- eða vetnisknúin og leysa af önnur sem ganga fyrir jarðefnaeldsneyti.
- Varðandi loftslagsmál og minni losun þá er grundvallaratriði í allri þeirri umræðu að allar þær aðgerðir sem íslenskur landbúnaður kann að taka upp telji fyrir íslenskan landbúnað auk þess sem ríkið beiti sér fyrir því að leiðrétting eigi sér stað varðandi reiknaða losun búfjárhalds og ræktunarlands.

Að því sögðu eru fulltrúar Bændasamtakanna reiðubúnir til frekara samráðs og samtals um þau atriði sem fram koma í umsögn þessari.

Virðingarfyllst
f.h. Bændasamtaka Íslands

Hilmar Vilberg Gylfason, lögfræðingur